

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МІКРОБІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Резюме. У статті наводиться досвід викладання мікробіології студентам-іноземцям, які навчаються українською мовою на кафедрі мікробіології та вірусології в Буковинському державному медичному університеті. Під час навчання студенти-іноземці стикаються з низкою проблем: недостатнім володінням українською мовою, часто слабкою підготовкою за профільними та спеціальними дисциплінами, відсутністю навичок самостійної роботи, несформованим алгоритмом використання на практичних заняттях теоретичного матеріалу та відчутною різницею між формами та методами навчання в українському вузі та у вищій школі на батьківщині студента. В основі організації та проведення практичних занять з іноземцями лежить принцип індивідуального підходу до кожного студента, що забезпечується використанням на заняттях завдань різного рівня складності. Самопідготовка студентів пов'язана з наявністю в них достатньої кількості навчально-методичних посібників, можливість отримати консультативну допомогу викладача, а також з використанням технічних засобів навчання. Для кращого засвоєння студентами лекційного матеріалу викладачі наполегливо працюють над обранням оптимальної форми подання матеріалу: у вигляді схем, графологічних структур, рисунків, навчальних слайдів, відеофільмів та мультимедійних презентацій. Засвоєнню матеріалу практичного заняття сприяє комплексний контроль знань шляхом усного опитування, оцінювання виконання практичної роботи та вміння аналізувати результати досліджень та роботи висновки. З метою стандартизації оцінки знань студентів використовуються тестові питання, складені за типом ліцензійного іспиту «Крок-1». Постійна робота над удосконаленням професійної майстерності, використання в навчальному процесі різноманітних випробованих часом та новітніх форм і методів викладання дозволяють добре розв'язувати сучасні завдання з підготовки спеціалістів із числа іноземних громадян.

Ключові слова: методика навчання україномовних іноземних студентів, студенти-іноземці.

Вступ

Щороку до вищих навчальних закладів України приїжджають вчитися все більше іноземних студентів. Згідно з даними Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, щорічний приріст іноземних студентів становить 10 %, а в цілому в українських ВНЗ навчається близько 48 тисяч студентів з інших країн [9, 10].

Навчання іноземних студентів в Україні проходить на підставі державного «Положення про прийом іноземців на навчання до вищих навчальних закладів». На навчання приймаються іноземці без обмежень за расовими, політичними, релігійними, соціальними або етнічними ознаками, на підставі міжнародних державних договорів і контрактів, укладених безпосередньо з фізичними і юридичними особами [6, 8].

Рівень освіти в Україні приваблює все більше іноземних громадян, що зумовлено якісною підготовкою спеціалістів, фундаментальністю знань та доступністю вищої освіти у вищих навчальних закладах, зокрема в медичних [1, 3]. У свою чергу, навчання

іноземних студентів підвищує репутацію не лише ВНЗ, але й держави в цілому. Наявність іноземних студентів у вищому навчальному закладі будь-якої країни світу — це вагомий елемент інтеграційного розвитку системи вищої освіти держави, який свідчить про високий рівень якості освіти і престиж вищої школи цієї країни на світовому ринку освітніх послуг. Зростання чисельності студентів-іноземців у вищих навчальних закладах стає однією з важливих ознак інтернаціоналізації освіти [4, 7].

Починаючи навчання в університеті, іноземні студенти стикаються з такими проблемами, як:

а) недостатнє володіння українською мовою. Як правило, тільки на третьому році навчання студен-

Адреса для листування з автором:
Гуменна Анна Вікторівна
E-mail: anna_humenna@bsmu.edu.ua

© Гуменна А.В., Бліндер О.О., Ротар Д.В., 2016

© «Актуальна інфектологія», 2016

© Заславський О.Ю., 2016

ти набувають словникового запасу, достатнього для активного та вільного спілкування з викладачами та студентами і для ефективного навчання;

б) часто слабка підготовка за профільними та спеціальними дисциплінами (біологія, фізика, хімія та ін.). Ця обставина значно зменшує можливість використання україномовними іноземними студентами загальноприйнятих підручників, посібників, які використовуються для навчання українськими студентами;

в) відсутність навичок самостійної роботи. Частина студентів не може конспектувати лекції, працювати з джерелами інформації, аналізувати інформацію великого обсягу. Вони не вміють, а іноді й не бажають використовувати бібліотечний фонд університету;

г) несформованість алгоритму використання на практичних заняттях теоретичного матеріалу, поданого на лекціях та опрацьованого самостійно;

г) суттєва різниця між формами та методами навчання в українському ВНЗ та відповідними елементами навчання у вищій школі на батьківщині студента.

Основна частина

Навчання іноземних студентів українською мовою в Буковинському державному медичному університеті започатковано в 2013 році. Студенти починають навчання на підготовчому відділенні університету, де серед інших предметів чи не основним є українська мова, якою і планується їх подальше навчання. У нашому університеті було випробувано кілька різних форм формування академічних груп: змішані з українськими студентами; змішані з іноземними студентами різних країн; змішані зі студентами однієї країни чи сусідніх країн. Урешті-решт оптимальним було визнано і практикується зараз формування іноземних груп студентів за країною походження.

Викладання у групах іноземних студентів вимагає ретельної організації навчального процесу. Викладачі, проводячи заняття, обов'язково враховують культурні особливості, релігійні погляди та традиції іноземних студентів. Особливо це важливо для студентів молодших курсів, коли потрібно донести до студентів матеріал предмета з використанням зрозумілих для них прикладів, доступної для студентів термінології, у той же час збагачуючи їх словниковий запас [5].

Вивчення мікробіології та вірусології за програмою ВНЗ передбачене на другому-третьому курсах медичних вищих навчальних закладів. Викладання мікробіології та вірусології проводиться згідно з типовою програмою і навчальним планом, на основі яких розроблена робоча програма. Курс мікробіології та вірусології складається з лекційних годин, практичних занять і годин для самостійної позааудиторної роботи студентів. Програма з мікробіології та вірусології для іноземних україномовних

та українських студентів є ідентичною за кількістю годин на практичні заняття, лекції та самостійну позааудиторну роботу студентів. Однак тексти лекцій і методичні вказівки до практичних занять, які побудовані за кредитно-модульним принципом, були адаптовані викладачами кафедри до сприйняття україномовними іноземними студентами. Вони не містять складних мовних зворотів, несуть наукову інформацію у стислій, лаконічній формі.

На початку практичного заняття викладач висвітлює актуальність теми, мотивує студентів до її вивчення. При цьому враховується географічне поширення інфекційних захворювань, збудники яких вивчаються, та рідної країни студентів. Це значно мотивує студентів до вивчення основних симптомів захворювання, принципів лабораторної діагностики та профілактики. Студенти на практичних заняттях активно працюють з викладачем, ставлять питання (у тому числі щодо використаної лексики). Починаючи з перших занять на кафедрі мікробіології і вірусології започатковуємо формування словника спеціальних термінів. Це полегшує запам'ятовування основних визначень, допомагає кращому розумінню теми, формує базу для засвоєння матеріалу наступних розділів, дозволяє використанню набутих знань у подальшому навчанні й професійній діяльності та сприяє цьому. На практичних заняттях із мікробіології використовуємо також методи, характерні для викладання мови, а саме: написання термінів та словосполучень на дошці, прочитування їх уголос.

У процесі подолання мовного бар'єра важливим є постійний зворотний зв'язок між викладачем і студентами, що забезпечує необхідний темп пояснення. Часто він повільніший, ніж зазвичай на занятті з українськими студентами. Обмеженість практичного заняття в часі зумовлює необхідність виділення викладачем найважливіших питань із теми для усного обговорення.

В основі організації і проведення практичних занять з іноземцями лежить принцип індивідуального підходу до кожного студента, що забезпечується використанням на заняттях завдань різного рівня складності. Ефективність практичного заняття значною мірою залежить від рівня підготовки студентів. Тому важливою ланкою навчально-методичної роботи кафедри є організація самопідготовки студентів до занять [4].

Забезпечення самопідготовки студентів пов'язане з наявністю у них достатньої кількості навчально-методичних посібників, з можливістю отримати консультативну допомогу викладача, а також можливість використовувати технічні засоби навчання. У системі методичних прийомів, які покращують засвоєння навчального матеріалу на практичних заняттях, особлива увага приділяється використанню наочних посібників та технічних засобів навчання. Посібники, які використовуються на кафедрі мікробіології та вірусології ВДНЗ «Буковинський державний медичний університет» включають теоретичні

питання для студентів, комплекс типових тестових завдань, перелік практичних навичок, які повинен засвоїти студент, та поради щодо оформлення роботи та літератури, яку може використати студент при самостійній підготовці. Також посібники містять таблиці, рисунки та схеми. Наш досвід показує, що саме такий виклад навчального матеріалу забезпечує ефективність самостійної роботи студентів. Чітко організована самопідготовка під керівництвом викладача кафедри забезпечує вирішення проблеми навчання студентів, вміння самостійно поповнювати свої знання.

Важливим засобом розвитку пізнавальної активності студентів є лекція, яка відіграє провідну роль серед всіх форм навчально-виховної роботи як основний ланці педагогічного навчання. Лекція не тільки має важливе навчальне значення, а й виховне і є відправним пунктом в організації самостійної роботи студентів. У нашому університеті лекції студентам-іноземцям читаються окремим потоком. На лекціях в українських студентів швидкий темп викладання лектора, що не підходить україномовним іноземним студентам, оскільки їм складно розуміти мову, а також записати лекційний матеріал через те, що їм важко писати українською мовою.

Для кращого засвоєння іноземними студентами лекційного матеріалу викладачі наполегливо працюють над обранням оптимальної форми подання матеріалу: у вигляді схем, графологічних структур, рисунків, навчальних слайдів, відеофільмів та мультимедійних презентацій. Останнім часом усе більше практикується проведення лекцій у вигляді мультимедійних презентацій, що полегшує сприйняття нового матеріалу, дозволяє використовувати більше схем, рисунків і таблиць, активізує роботу кількох аналізаторів кожного студента: зорового, слухового, рухового.

Як і на практичних заняттях, дуже важливим є темп подання матеріалу та використання доступної лексики (часто виникає необхідність написання термінів на дошці для легшого сприйняття).

Під час лекції викладач часто звертається до слухачів із запитаннями щодо теми лекції, заохочуючи їх до дискусії. Це дозволяє студенту ставити запитання за темою лекції, а також і самому відповідати на питання лектора. Така форма роботи дозволяє краще засвоювати лекційний матеріал, розвиває логічне мислення і покращує словниковий запас студента.

Процес засвоєння матеріалу значно спрощує наявність у студентів копій тексту лекцій. Наявність лекційних матеріалів дозволяє підготуватися до практичних занять, повторити та вивчити нові терміни й слова, лексичні звороти, що підвищує ефективність засвоєння теоретичного матеріалу, полегшує розуміння дисципліни.

Технічні засоби навчання вирішують такі завдання, як інтенсифікація навчального процесу, підвищення інтересу й мотивації навчання, впровадження в навчальний процес таких засобів, які переводили б

знання студентів на більш високий рівень засвоєння, забезпечення раціональної системи контролю пізнавальної та творчої діяльності студента [6].

Слід зауважити, що досить поширеними технічними засобами, які застосовують сьогодні в навчальному процесі, є навчальні фільми. Завдяки їм стимулюється інтерес до предмету, активна діяльність мислення. Виявлено, що в коротких та об'єктивних кадрах кіно досить повно, переконливо і швидко розкривається навчальний матеріал, алгоритм практичних навичок, що суттєво підвищує інтенсивність викладання [2, 5]. Важливим є також те, що під час кінофільму або відеофільму завжди є можливість протягом 10–15 хвилин усно пояснити студентам основні моменти теми, зокрема будову збудника інфекційного захворювання, звернути увагу студентів на основні клінічні симптоми даного захворювання, обговорити методи лабораторної діагностики, а також зробити акцент на їх профілактиці та лікуванні. Заняття із застосуванням відео- або кінофільму, на наш погляд, є сучасною формою лекційного чи практичного заняття. Кіно в цих умовах суттєво змінює ритм заняття, вносячи в його загальноприйнятну структуру швидкість, емоційність, забарвлення, що покращує засвоєння навчального матеріалу. Використання фільмів значно підвищує інтерес до теми, що вивчається, викликає в студентів відчуття задоволення, яке сприяє більш міцному запам'ятовуванню поданого матеріалу. Слід сказати, що навчальні фільми не є єдиним, універсальним та самостійним технічним засобом навчального процесу. Їх використання повинно координуватися та направлятися викладачами кафедри як поєднаний з іншими засобами елемент на різних етапах навчання.

Для досягнення максимального ефекту при вивченні будь-якої медичної дисципліни необхідно, щоб іноземні студенти не тільки отримували глибокі теоретичні знання, але й істотно вдосконалювали практичні навички.

Виконання практичної роботи на заняттях сприяє кращому розумінню та засвоєнню матеріалу теми. Практично до кожного заняття готуються мікропрепарати бактерій, які вивчаються, ріст культур на рідких та твердих живильних середовищах, облік серологічних реакцій. Для демонстрації також наявні препарати, що застосовуються для імунопрофілактики та лікування.

На заняттях використовується комплексний контроль знань: традиційний контроль шляхом усного опитування, оцінювання виконання практичної роботи, а також вміння аналізувати результати досліджень та робити висновки, і тестовий контроль. Широке застосування тестового контролю на практичних та підсумкових заняттях є важливим засобом підвищення ефективності навчального процесу. Зумовлене це як вимогою підвищення об'єктивності оцінки знань, так і звичкою іноземних студентів до тестових форм контролю. Із метою стандартизації оцінки знань студентів ми використовуємо на кафедрі тестові питання, складені за типом ліцензійно-

го іспиту «Крок-1». Поряд з іншим це є запорукою позитивного складання студентами ліцензійного екзаменаційного тест-контролю «Крок 1», запровадженого у ВНЗ України [9].

Постійна робота над удосконаленням професійної майстерності, використання в навчальному процесі різноманітних випробованих часом та новітніх форм і методів викладання дозволяє добре вирішувати сучасні завдання з підготовки спеціалістів із числа іноземних громадян.

Висновки

1. При викладанні мікробіології студентам-іноземцям необхідно посилити наочність та практичну значимість заняття.

2. Проведення практичних занять повинно ґрунтуватися на індивідуальному підході до кожного студента.

3. Необхідно чітко організовувати й контролювати самостійну роботу студентів.

4. Для оптимізації навчального процесу студентів-іноземців необхідно ширше застосовувати технічні засоби та вдосконалювати методи контролю.

5. Для кращого засвоєння матеріалу забезпечувати студентів на практичних заняттях необхідними матеріалами (підручники, конспекти лекцій, таблиці, макети серологічних реакцій та інше).

6. Відеофільми досить повно та швидко розкривають навчальний матеріал, що суттєво підвищує інтенсивність викладання.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Список літератури

1. Бардина-Вишье Е.Ю. Социокультурная адаптация иностранных студентов в Украине: проблемы, агенты и механизмы / Е.Ю. Бардина-Вишье // *Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. — 2010. — № 16. — С. 701-706.
2. Богадельников И.В. Новые горизонты инфектологии / И.В. Богадельников, Е.А. Крюгер, А.В. Бобрышева,

Н.И. Мужежкая // *Актуальная инфектология*. — 2014. — № 3 (4). — С. 75-79.

3. Булах І.Є. Система управління якістю медичної освіти в Україні: монографія / І.Є. Булах, О.П. Волосовець. Ю.В. Вороненко [та ін.]. — Донецьк: АРТ-ПРЕС, 2003. — 212 с.

4. Вороненко Ю.В. Визначення критеріїв якості в системі безперервного професійного розвитку лікарів та провізорів на основі концепції кредитів / Ю.В. Вороненко, А.М. Сердюк, О.П. Мінцер [та ін.] // *Мед. освіта*. — 2007. — № 3. — С. 11-15.

5. Довгодько Т. Особливості пропедевтичної підготовки студентів-іноземців та їх психолого-педагогічна адаптація у науковому середовищі вищих навчальних закладів / Т. Довгодько // *Реалізація традиційних методів і пошук інновацій в процесі підготовки іноземних студентів в сучасному вищому навчальному закладі: Мат-лы международной научно-методической конференции*. — Харьков: НТУ ХП, 2008. — 362 с.

6. Киящук Т.В. Теоретические и практические аспекты социально-психологического сопровождения иностранных студентов в учебной деятельности: [учебное пособие / общ. ред. В.Н. Селезнева]. — М., 2009. — 88 с.

7. Москаленко В.Ф. Досягнення, проблемні питання і шляхи удосконалення кредитно-модульної системи організації навчального процесу / В.Ф. Москаленко, О.П. Яворовський, Л.І. Остапик // *Мед. освіта*. — 2008. — № 2. — С. 55-57.

8. Мотунова І.Г. Університет як простір міжкультурного діалогу / І.Г. Мотунова // *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка*. — 2011. — № 2. — С. 177-186.

9. Сладких И.А. Этнопсихологический аспект адаптации африканских студентов в Украине // *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. праць*. — Х.: НТУ ХП, 2008. — № 18 (22). — С. 259-272.

10. Соколенко В.М. Деякі питання щодо викладання фізіології іноземним студентам / В.М. Соколенко, М.Ю. Жукова, Л.Е. Весніна, О.В. Кокоська, Н.М. Федотенкова // *Світ медицини та біології*. — 2013. — № 2. — С. 168-170.

Отримано 11.08.16 ■

Гуменная А.В., Блиндер Е.А., Ротар Д.В.

Высшее государственное учебное заведение «Буковинский государственный медицинский университет», г. Черновцы, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ МИКРОБИОЛОГИИ ИНОСТРАННЫМ СТУДЕНТАМ НА УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме. В статье приводится опыт преподавания микробиологии студентам-иностранцам, которые обучаются на украинском языке на кафедре микробиологии и вирусологии в Буковинском государственном медицинском университете. Во время обучения студенты-иностранцы сталкиваются с рядом проблем: недостаточным владением украинским языком, часто слабой подготовкой по профильным и специальным дисциплинам, отсутствием навыков самостоятельной работы, несформированным алгоритмом использования на практических занятиях теоретического материала и ощутимой разницей между формами и методами обучения в украинском вузе и в высшей школе на родине студента. В основе организации и проведения

практических занятий с иностранцами лежит принцип индивидуального подхода к каждому студенту, что обеспечивается использованием на занятиях задач разного уровня сложности. Самоподготовка студентов обеспечивается наличием у них достаточного количества учебно-методических пособий, возможностью получить консультативную помощь преподавателя, а также использованием технических средств обучения. Для лучшего усвоения студентами лекционного материала преподаватели старательно работают над избранием оптимальной формы подачи материала: в виде схем, графологических структур, рисунков, учебных слайдов, видеофильмов и мультимедийных презентаций. Усвоению материала практического занятия

способствует комплексный контроль знаний путем устного опроса, оценки выполнения практической работы, умения анализировать результаты исследований и делать выводы. С целью стандартизации оценки знаний студентов используются тестовые вопросы, составленные по типу лицензионного экзамена «Крок-1». Постоянная работа над совершенствовани-

ем профессионального мастерства, использование в учебном процессе различных проверенных временем и новейших форм и методов преподавания позволяет решать современные задачи по подготовке специалистов из числа иностранных граждан.

Ключевые слова: методика обучения украиноязычных иностранных студентов, студенты-иностранцы.

Gumenna A.V., Blinder O.O., Rotar D.V.

Higher Education Institution «Bukovinean State Medical University», Chernivtsi, Ukraine

FEATURES OF MICROBIOLOGY TEACHING FOR THE FOREIGN STUDENTS IN UKRAINIAN

Summary. In the article the experience of microbiology teaching for foreign students in Ukrainian at the Department of Microbiology and Virology in Bucovinean State Medical University. During training foreign students face a number of problems: insufficient knowledge of Ukrainian, often poor preparation in profession-related and special disciplines, lack of individual work, absence of algorithm for using theoretical material in workshops and significant difference between the forms and methods of education in Ukrainian universities and in high school in native country of a student. The organization and practical classes with foreigners are based on the principle of individual approach to each student, provided by the use of class tasks of different complexity. Individual work of the students is provided by the presence of schoolbooks, with the ability to receive teacher's

advice and using technology in education. The teachers choose thoroughly the optimal form of material delivery as charts, handwriting structures, pictures, training slides, videos and multimedia presentations in order the students to take a lecture. Comprehensive control of knowledge by verbal questioning, assessment of practical work and the ability to analyze the results of research and conclusions promote best learning of a lesson. In order to standardize assessment of student's learning tests in the form of license examination Krok-1 are used. Continual improving of professional skills, use of various time-proved and new forms and methods of teaching allow solve current tasks of training among foreign nationals.

Key words: methods of teaching Ukrainian-speaking foreign students, foreign students.